

INTERVIEW EKATERINA LEVENTAL

Ze is een vluchteling die, eenmaal in Haaksbergen, alle kansen heeft gegrepen die het leven haar bood. Bij Ekaterina Levental, harpiste en zangeres, roept de vluchtelingenproblematiek oude beelden wakker. „Bevooroordeeld zijn betekent dat je geen ontwikkeling kunt doormaken.”

door Theo Hakkert

foto Carlo ter Ellen

Ze is net terug van de kapper. Zelfs haar vriend heeft de nieuwe coupe van Ekaterina Levental nog niet gezien. „Zo heb ik mijn haar nog nooit gehad”, zegt ze en ze checkt het even in de weerspiegeling van een televisiescherm. Niet voor de fotograaf van de krant, of hooguit een beetje omdat het zo uitkwam. Ze staat op het punt voor twee weken te vertrekken naar Japan, waar ze Pierrot Lunaire gaat spelen, een complex muziektheaterstuk van Arnold Schönberg waarin ze zingt, danst en harp speelt. „Ik ben daarvoor op zoek geweest naar het image van een circusmeisje.” Het mocht iets weg hebben van Liza Minelli in de film Cabaret. Eerder voerde ze Pierrot Lunaire al eens uit met het Valerius Ensemble uit Enschede.

Met het Valerius heeft Ekaterina Levental - ze is eind dertig - een langjarige band. De harpiste en zangeres, die in 1993 met haar ouders en broers uit Oezbekistan naar Nederland vluchtte, heeft in Enschede het conservatorium gedaan. Ze studeerde af in 2003 en sindsdien werkte ze bijna elk jaar wel met het ensemble samen. Het gezin heeft jarenlang in Haaksbergen gewoond. Vraag haar naar Haaksbergen en er komt een verhaal los vol liefde en superlatieven.

„Haaksbergen was fantastisch, geweldig. Haaksbergen was vriendelijk. We zijn er zo goed opgevangen. We mochten er settelen. Ik kon eindelijk naar school, we hadden onderdak en we mochten meedoen met de maatschappij.”

Meedoen met de maatschappij, ze zegt het een aantal malen deze middag in haar woning in Amsterdam. Na de vlucht uit Oezbekistan wilden ze een gewoon leven, zoals iedereen. Niet in de marge, niet buitengesloten, niet teruggetrokken. Nee, meedoen met de maatschappij.

„Ik kon met de bus naar het conservatorium. Of soms met de fiets. In Haaksbergen heb ik leren fietsen, want ik kon dat niet. Ik had perspectief en een toekomst. Na anderhalf jaar van omzwervingen, na een afschuwelijke reis, in een land als Nederland te mogen meedoen en te mogen studeren: een geschenk. Gewoon er zijn, hoe waardevol kan dat zijn?”

Harp speelt Ekaterina Levental sinds haar elfde. In Tasjkent, de hoofdstad van Oezbekistan, zat ze op de muziekschool in een talentenklas. Een muzikale familie. Haar moeder speelde piano, haar vader fluit. Later in Nederland zou haar broer Dimitri zich ontwikkelen tot violist. Zingen wilde ze ook, maar haar vader hield haar voor dat je zingen niet kon leren. Pas in Enschede zag ze dat dat wel degelijk kon. Mezzosopraan is ze.

Er was niet één heel evidente reden, zegt ze, waarom de familie moest vluchten. „Het land viel uit elkaar. Het waren de jaren na Gorbatsjovs perestrojka, de jaren negentig.” Ze schetst hoe de bevolkingsgroepen in Oezbekistan, die in de tijd van de Sovjets nog redelijk vreedzaam naast elkaar hadden geleefd, zich tegen elkaar begonnen af te zetten. „Nationalisme, fundamentalisme, antisemitisme, het werd met de dag erger.”

Daar kwam bij dat hun gezinssamenstelling bij de buitenwereld vragen opriep. Haar moeder Joods, haar stiefvader een Rus. Ekaterina had een Joodse achternaam, de andere kinderen een

Russische. „Dat werd heel erg gewantouwd.” Haar stiefvader was altijd al beducht voor moslimfundamentalisme. „Hij zag zijn grootste vrees bewaarheid worden.”

Hun trektocht richting West-Europa vond een voorlopig veilig einde in 1993 op een politiebureau in Amsterdam, op de Wallen nog wel. Waar een grote agent zich knielend over de kinderen boog en vroeg: ‘Jullie hebben honger zeker?’

„Hartverscheurend, ik zal dat nooit meer vergeten. Een scene die me heel diep geraakt heeft.”

Na een verblijf in een asielzoekerscentrum in Gilze-Rijen werd het gezin ondergebracht op een azc in Almen. Van daaruit naar Haaksbergen was het nog een lange weg. „Haaksbergen was niet per se een bewuste keuze. Het was een keuze die we eigenlijk niet eens mochten hebben. We zaten in het kamp in Almen en dan werd je op een gegeven moment een gemeente toegewezen waar je in de maatschappij plaatsnam en daar wachtte je dan af of je wel of niet een verblijfsvergunning kreeg.”

Ekaterina Levental had het geluk, zegt ze, dat ze toen al was aangenomen op het conservatorium in Enschede. „Voor mij een groot cadeau.”

Op haar zestiende viel ze in Almen tussen de wal en het schip. „Ik verveelde me dood. Ik mocht niet naar school. Ik mocht geen Nederlands leren. Ik was ouder dan twaalf, te oud voor de basisschool, en te jong voor de volwassenencursus.”

Toch is ze gaan praten met het hoofd van de basisschool. Of ze niet „bij de kleintjes” terecht kon. „Ik wilde Nederlands leren, ik wilde nuttig zijn.” De onderwijzer vond het fascinerend dat ze kwam smeken of ze naar school mocht. Een van de medewerkers op het azc hoorde ervan. Een nichtje van hem studeerde in Enschede. Zo kwam Ekaterina Levental via via in contact met harpist en docent Alex Bonnet. „Hij was zo attent om de Joodse gemeenschap in Enschede te contacteren en die hebben twee maanden lang mijn reisabonnement betaald, zodat ik naar Enschede kon om harp te oefenen.”

Het conservatorium plaatste haar vervolgens in het eerste jaar. Het gezin kreeg een gemeente in Friesland aangeboden. Met pijn in het hart, want ze wilden niet ondankbaar lijken, werd het aanbod afgeslagen. „Mijn vader en moeder wilden me niet alleen naar Enschede laten gaan. En toen kwam Haaksbergen.”

In de tussentijd beviel haar moeder in Almen nog van een kind. „Het was heel moeilijk om in één kamer te wonen met elkaar. Maar mijn moeder zei dat ze wilde wachten. ‘We gaan niet uit elkaar gerukt worden.’”

In Haaksbergen werd het allemaal anders. Iedereen op Nederlandse les. Haar vader kocht een tandem. Moeder achterop, daar achter nog weer het zitje voor de kleinste. „Het was een groot geluk om dat te mogen ervaren.”

Ekaterina Levental heeft een voorstelling gemaakt over hun vlucht, getiteld De Weg. Beginnend in Tasjkent, eindigend met de scene van de knielende politieman op de Wallen. Ze is van plan de voorstelling in 2016 en 2017 honderd keer te spelen. „Daar kom ik vandaan, hier ben ik aangekomen. Wat heb ik tussendoor meegemaakt. Dat ontheemd zijn, verloren zijn.”

Ze heeft De Weg gemaakt samen met haar vriend Chris Koolmees, die ze heeft leren kennen toen ze Pierrot Lunaire deed met het Valerius.

„Het verhaal is iets wat we in wezen allemaal meemaken. We weten allemaal wat het betekent om ergens afscheid te nemen, in een zwart gat te vallen, bang te zijn voor afscheid. Ik ben gevormd door die weg, door vreemd zijn, door ontheemd zijn.” Ze ziet De Weg als een eerste stap op een langer traject. „Ik heb heel veel te vertellen, merkte ik. Er komt nog meer.”

Hoe kijkt zij, een vluchteling ooit, naar de stroom van mensen die uit verre, onveilige gebieden naar Europa komen? „Ik ben enigszins blij dat Nederland wordt wakker geschud door deze problematiek. Wat doen wij met onze welvarendheid, hoe gaan we daar mee om? Ik ben kosmopolitisch ingesteld. Ik vind de beelden schrijnend, vreselijk. Net als iedereen, denk ik. Ik

moet vaak denken aan hoe het bij ons ging. Dan komen dingen terug. Sowieso was ik er al niet vanaf, want De Weg gaat daarover. Ik heb het zelf opgezocht en ik beleef het nog dagelijks.”

Wat ze vooral niet wil is snel oordelen. „We hebben wel heel veel mening met elkaar”, zegt ze en ze lacht. „Laat los, kijk, probeer menselijk te zijn. Bevooroordeeld zijn betekent dat je geen ontwikkeling kunt doormaken.”

De komst van een azc voor zeshonderd asielzoekers naar Enschede heeft ze via de media gevolgd. „Ik begrijp de gevoelens wel, van beide kanten. Het kan niet de bedoeling zijn dat ze alleen naar Enschede gaan. Stuur ze ook naar Wassenaar, hoorde ik iemand roepen. Natuurlijk, ook dat.”

Wat ze iedere vluchteling zou willen meegeven: „Tegen iedereen die twijfelt, en dat zijn we allemaal op onze tijd, zeg ik: alles is mogelijk. Als ik kijk waar ik vandaan kom. Ik ben onder de maatschappij begonnen en nu ga ik naar Tokio. Stappen moet je durven zetten en die durf gun ik ons allemaal. Ik probeer tegelijkertijd mezelf te overtuigen om in mezelf te blijven geloven. In grote dingen, in kleine dingen.” Schaterend: ‘Kapper, doe dit keer maar heel kort.’”

Ekaterina Levental is van ver gekomen, letterlijk en figuurlijk. In beweging zijn is haar door het leven opgedrongen. „Ik zal altijd op zoek blijven naar nieuwe wegen. In wezen ben ik een heel verlegen iemand, en helemaal niet zo sterk. Het leven heeft gemaakt dat ik daar overheen moest stappen.” Haar werd een rol opgedrongen, het moest. „Toen we hier aankwamen sprak ik als enige de taal. Ik moest het voortouw nemen, over mijn verlegenheid heenstappen. In Tasjkent kroop ik onder tafel wanneer we bezoek hadden, zo verlegen was ik.”

Die angst en verlegenheid heeft ze overwonnen, maar het gevoel is er nog, latent. „Ik ben altijd bang of ik het nog kan. Kan ik zingen? Kan ik een boek schrijven? Ik spreek nu uit dat ik een boek wil schrijven. Liefst zit ik onder tafel en toch zeg ik het, ik hoor het mezelf zeggen. Ik dwing mezelf om het te doen.”

In Haaksbergen komt ze niet zo vaak meer. Een, twee keer per jaar. „Mijn vader is er begraven. Twee weken nadat we een definitieve toewijzing kregen, kreeg hij een zwaar hartinfarct. Acht maanden later nog een. Daar is hij aan overleden, 48 jaar oud. Net geacclimatiseerd. Hij heeft maar zo kort kunnen proeven van een nieuwe toekomst. Haaksbergen blijft onze plek. Ik kom nooit meer van Haaksbergen los en dat hoeft ook niet. Het is heel dierbaar om daar terug te komen. Haaksbergen staat nog steeds symbool voor rust, voor huis, voor dorp, voor wat het betekent ergens te mogen zijn.”

Ekaterina Levental met het Valerius Ensemble, 8 november, Muziekcentrum Enschede.
Van De Weg zijn nog geen speeldata in deze regio bekend.